

РАХУНКОВА ПАЛАТА

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішенням Рахункової палати
від 05.12.2017 № 25-2

ЗВІТ

**про результати аудиту ефективності використання
освітньої субвенції, спрямованої спеціальним загальноосвітнім
навчальним закладам для дітей, які потребують корекції
фізичного чи розумового розвитку**

Київ 2017

ЗМІСТ

ПРЕАМБУЛА	3
ВСТУП	4
I. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬОЇ СУБВЕНЦІЇ ДЛЯ СПЕЦЗАКЛАДІВ	5
II. ОБҐРУНТОВАНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГІВ ОСВІТНЬОЇ СУБВЕНЦІЇ, ПОВНОТА ПЕРЕРАХУВАННЯ ТА ОСВОЄННЯ	12
2.1. Стан формування обсягів видатків освітньої субвенції.....	12
2.2. Повнота використання коштів освітньої субвенції.....	15
III. ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СТВОРЕННЯ УМОВ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ І ЗАКОННОСТІ ПРОВЕДЕНИХ ВИДАТКІВ	17
3.1. Стан створення умов для навчання дітей з вадами розвитку.....	17
3.2. Дотримання вимог законодавства при управлінні коштами субвенції...	23
IV. СТАН ВИКОНАННЯ МІНІСТЕРСТВОМ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ СВОЇХ ФУНКЦІЙ ТА АНАЛІЗ НАПРЯМІВ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ	25
ВИСНОВКИ.....	30
ПРОПОЗИЦІЇ.....	34

ПРЕАМБУЛА

Підстава для проведення аудиту: ст. 98 Конституції України, ст. 110 Бюджетного кодексу України; ст. ст. 4, 7, 10 і 15 Закону України "Про Рахункову палату", План роботи Рахункової палати на II півріччя 2017 року.

Мета аудиту: 1) встановлення фактичного стану справ щодо обґрунтованості планування, правильності розподілу, своєчасності і повноти перерахування, законності та ефективності використання освітньої субвенції, спрямованої спеціальним загальноосвітнім навчальним закладам для дітей, які потребують корекції фізичного чи розумового розвитку (далі – діти з вадами розвитку); 2) оцінка повноти забезпечення за рахунок освітньої субвенції поточних видатків (у 2016 році) та видатків на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників (у 2017 році) вищезазначених закладів; 3) оцінка відповідності рівня забезпечення заробітної плати педагогічних працівників їх професійній діяльності, умовам праці та особливостям навчального процесу; рівня забезпечення учнів умовами, корекційними засобами навчання, продуктами харчування встановленим вимогам.

Предмет аудиту:

- кошти за КПКВК 2211190 "Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам", спрямовані спеціальним загальноосвітнім навчальним закладам для дітей, які потребують корекції фізичного чи розумового розвитку, навчально-реабілітаційним центрам (далі – спецзаклади);

- видатки місцевих бюджетів, що здійснюються за кошти освітньої субвенції, за КТКВКМБ 070304 "Спеціальні загальноосвітні школи-інтернати, школи та інші заклади освіти для дітей з вадами у фізичному чи розумовому розвитку" (у 2016 році); 1070 "Надання загальної середньої освіти спеціальними загальноосвітніми школами-інтернатами, школами та іншими навчальними закладами для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку" (у 2017 році);

- рух зазначених коштів, механізм управління ними та контролю за їх використанням в областях, нормативно-правові та інші документи, що регулюють питання надання і використання коштів;

- статистична, бюджетна звітність та інша інформація про стан виконання державного та місцевих бюджетів у відповідній частині.

Об'єкти аудиту: Міністерство освіти і науки України (далі – МОН), у Донецькій області – Слов'янська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–III ступенів № 23 Донецької обласної ради; у Закарпатській області – Ужгородська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–III ступенів Закарпатської обласної ради; Мукачівська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–II ступенів Закарпатської обласної ради; у Київській області – комунальний заклад Київської обласної ради "Васильківська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–II ступенів", комунальний заклад Київської обласної ради "Боярська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–II ступенів"; в Одеській області – комунальний заклад "Одеська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 7 I–II ступенів", комунальний заклад "Одеська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 91 I–III ступенів", комунальний заклад "Одеська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 93 I–III ступенів з дошкільними групами реабілітаційного та корекційного спрямування"; у Полтавській області – Полтавський навчально-реабілітаційний

центр Полтавської обласної ради.

Надсилання запитів з питань аудиту: Міністерство фінансів України (далі – Мінфін), департаменти та управління освіти і науки Донецької, Закарпатської, Київської, Полтавської та Одеської облдержадміністрацій.

Критерії аудиту:

1) законності – стан дотримання вимог законодавства з питань формування та розподілу обсягів освітньої субвенції, спрямованої спецзакладам, і здійснення видатків за рахунок цих коштів;

2) економності – забезпечення ощадливого використання коштів освітньої субвенції;

3) результативності – забезпечення законних прав педагогічних працівників на оплату праці, учнів – харчуванням, підручниками, корекційними засобами навчання.

Методи збирання даних: моніторинг нормативно-правових актів, розпорядчих та інших документів, пов'язаних із предметом аудиту; проведення аудиту на визначених об'єктах; аналіз, огляд і порівняння; аналіз статистичної та бюджетної звітності.

Початкові обмеження щодо проведення аудиту: період часу, обраний для проведення аудиту: 2016 рік і 9 місяців 2017 року; географічні обмеження: Донецька, Закарпатська, Київська, Одеська, Полтавська області.

За результатами аудиту складено і підписано 10 актів.

ВСТУП

Загальна кількість дітей з вадами фізичного та розумового розвитку в Україні сягає більше **722 тис. осіб** (10 відс. від усього дитячого населення країни¹). Спеціальна освіта для дітей з вадами розвитку надається в спеціальних школах (школах-інтернатах), навчально-реабілітаційних центрах, а також спеціальних та інклюзивних класах загальноосвітніх шкіл. Станом на початок 2016/2017 н. р. для надання загальної середньої освіти дітям з вадами розвитку функціонувало **330 спецзакладів** (у т.ч. 294 школи-інтернати) комунальної форми власності, в яких навчалося **40 тис. дітей** з порушеннями фізичного та розумового розвитку. Найбільший відсоток у цих закладах становлять діти з розумовою відсталістю (17 тис. осіб). У спеціальних та інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів навчалося **10 тис. дітей** з вадами розвитку.

За рахунок коштів освітньої субвенції протягом 2016 року на оплату поточних видатків та у 2017 році на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників спецзакладів спрямовано близько **5 млрд гривень**. Результати моніторингу свідчать про недостатній якісний рівень надання освітніх послуг дітям у спецзакладах та засвоєння матеріалу, незадоволеність потреби в навчальних посібниках і підручниках, корекційних засобах навчання, продуктах харчування, проведенні ремонтних робіт, придбанні обладнання і техніки, що призводить до невідповідності умов навчання дітей встановленим вимогам та стандартам.

¹ Дані Міністерства освіти і науки України.

Відповідно до указів Президента України від 25.08.2015 № 501 "Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини" і від 03.12.2015 № 678 "Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю" запроваджено новий напрям роботи – забезпечення прав на освіту дітей з вадами розвитку (зі зниженим слухом і зором, глухих і сліпих, з порушенням опорно-рухового апарату, із затримкою психічного розвитку, з тяжкими порушеннями мовлення та розумово відсталих) шляхом інклюзивного навчання дітей у загальноосвітніх школах та реформування інтернатних закладів (враховуючи світовий досвід).

Національною стратегією реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки² передбачено щорічне скорочення (починаючи з 2019 року) кількості спеціальних шкіл-інтернатів та навчально-реабілітаційних центрів на 5 відс. і кількості в них дітей на 10 відсотків.

Водночас на сьогодні на перехідному етапі реформування системи освіти для дітей з вадами розвитку є ризики незабезпечення прав таких дітей на освіту і реабілітацію при переході від шкіл-інтернатів до інклюзивної освіти.

Враховуючи вагомість видатків з державного бюджету, їхню соціальну значущість і ризики незабезпечення надання якісних послуг в спецзакладах, тема аудиту є актуальною.

Аудит із зазначеного питання проводився вперше.

I. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬОЇ СУБВЕНЦІЇ ДЛЯ СПЕЦЗАКЛАДІВ

*✓ **Наявність правових підстав для затвердження у складі освітньої субвенції видатків держбюджету на спецзаклади***

Відповідно до Конвенції про права дитини від 20.11.1989, що набула чинності в Україні з 27.09.1991, визнано **право неповноцінної дитини на особливе піклування**, яке потребує забезпечення такій дитині ефективного доступу до суспільних послуг, у тому числі **освітніх**.

Національною стратегією у сфері прав людини³ передбачено реалізацію стратегічної мети щодо забезпечення гарантованого доступу населення до якісної і конкурентоспроможної освіти, створення ефективної системи забезпечення всебічного розвитку людини відповідно до її індивідуальних здібностей та потреб.

Статтею 53 Конституції України встановлено, що кожен **має право на освіту**. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність, безоплатність і розвиток повної загальної середньої освіти.

² Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р "Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу".

³ Затверджено Указом Президента України від 25.08.2015 № 501/2015.

Оскільки жодних обмежень, у тому числі психофізіологічних, щодо реалізації особами зазначеного права не передбачено, **обов'язок держави щодо створення умов для здобуття освіти дітьми з вадами розвитку залишається актуальним.**

Згідно із Законом України від 23.05.1991 № 1060 "Про освіту" (далі – Закон про освіту 1991 року), який був чинний до 28.09.2017, для осіб з особливими освітніми потребами створюються, зокрема, **спеціальні загальноосвітні школи-інтернати, школи, інші навчальні заклади з утриманням за рахунок держави.**

Згідно з новим Законом України від 05.09.2017 № 2145 "Про освіту" (далі – Закон про освіту 2017 року), **особою з особливими освітніми потребами вважається особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту.**

Відповідно до Закону про освіту 2017 року, **держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.** Навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами, зокрема тими, що спричинені порушенням розвитку та інвалідністю, у закладах дошкільної, позашкільної та середньої освіти здійснюється за рахунок коштів освітніх субвенцій, державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством, у тому числі з урахуванням потреб дитини, визначених в індивідуальній програмі розвитку.

Згідно із Законом України від 06.10.2005 № 2961 "Про реабілітацію інвалідів в Україні", діти, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку, мають статус дитини-інваліда (це особа віком до 18 років (повноліття) зі стійким розладом функцій організму).

Законом України від 21.05.1997 № 280 "Про місцеве самоврядування в Україні" до власних повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад віднесено, зокрема, управління закладами освіти, організацію їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення, забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти; до делегованих – зокрема, забезпечення доступності і безоплатності освіти, розвитку і вдосконалення мережі освітніх закладів, вирішення, відповідно до законодавства, питань про утримання за рахунок держави осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах, у спеціальних навчальних закладах (ст. 32). Однак в цьому Законі наведено загальний перелік повноважень без конкретного визначення напрямів видатків (оплата праці, харчування, комунальні послуги тощо), за які несуть відповідальність державні та місцеві органи влади.

Бюджетним кодексом України (далі – Кодекс) передбачено, що видатки на спеціальні загальноосвітні навчальні заклади для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, навчально-реабілітаційні центри здійснюються з **обласних бюджетів** (ст. 90). У разі, якщо не менше 70 відсотків кількості учнів навчально-реабілітаційних центрів припадає на

територію відповідного міста чи району, ці заклади фінансуються з бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад (ст. 89). На оплату поточних видатків таких закладів, згідно зі ст. 103² Кодексу (у редакції до 01.01.2017), спрямовується освітня субвенція. З 01.01.2017 освітня субвенція, відповідно до цієї статті, спрямовується виключно на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників.

Протягом 2016 року діяла норма, яка дозволяла у разі забезпечення в повному обсязі потреби у поточних видатках на бюджетний період за рахунок зазначеної субвенції та за умови відсутності простроченої бюджетної заборгованості за захищеними видатками зазначених навчальних закладів спрямовувати субвенцію на капітальні видатки. З 01.01.2017 цю норму з Кодексу виключено. Таким чином, зміна протягом 2016–2017 років напрямів забезпечення з державного бюджету видатків місцевих бюджетів створює ризики нестабільного фінансового забезпечення потреб спецзакладів.

✓ Повнота нормативно-правового врегулювання порядку використання коштів освітньої субвенції для спецзакладів

Порядок та умови надання освітньої субвенції затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 6 "Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам" (далі – Порядок та умови надання субвенції № 6). Головним розпорядником субвенції визначено МОН. Згідно з цим Порядком, розпорядники субвенції за місцевими бюджетами визначаються рішеннями про такі бюджети відповідно до законодавства.

Відповідно до п. 3 Порядку та умов надання субвенції № 6 (у редакції, що діяла у період з 14.01.2015 до 14.02.2017), освітня субвенція спрямовується на оплату поточних видатків, зокрема, спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, навчально-реабілітаційних центрів.

Згідно з економічною класифікацією видатків бюджету, затвердженою наказом Мінфіну від 14.01.2011 № 11 "Про бюджету класифікацію", до **поточних видатків** належать оплата праці працівників з нарахуваннями, використання товарів і послуг (предмети, матеріали, обладнання, інвентар, медикаменти, продукти харчування, видатки на відрядження та ін.), обслуговування боргових зобов'язань, поточні трансферти, соціальне забезпечення та інші поточні видатки, яким присвоєно окремі коди економічної класифікації.

Після внесення постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 № 94 змін до Порядку та умов надання субвенції № 6 освітня субвенція спрямовується виключно на оплату праці з нарахуваннями **педагогічних працівників** таких закладів. Порядок та умови надання субвенції № 6 у цій частині відповідають нормам ст. 103² Кодексу.

Перелік посад педагогічних працівників затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 963 "Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників".

До таких посад, з урахуванням затверджених наказом МОН від 05.12.2008 № 1105 типових штатних нормативів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку⁴, належать посади директора та заступника директора з навчально-виховної роботи, педагога-організатора, практичного психолога, соціального педагога, інструктора з фізкультури, керівника гуртка, вихователів, вчителів логопедів, дефектологів, музичного керівника⁵.

Водночас нормативно не врегульовано штатних нормативів для навчально-реабілітаційних центрів. Завдання зі здійснення нормативно-правового забезпечення функціонування навчальних закладів покладено на МОН⁶. Відсутність встановлених нормативів для таких закладів створює ризики необґрунтованих видатків освітньої субвенції на оплату праці працівників. Фактично навчально-реабілітаційні центри у своїй діяльності керуються типовими штатними нормативами, затвердженими для спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів).

Довідково. У Плані заходів, спрямованих на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю, затвердженому наказом МОН від 20.02.2017 № 262, обов'язок затверджувати до 24.07.2017 типові штатні нормативи навчально-реабілітаційних центрів покладено на департамент економіки та фінансування МОН. На момент проведення аудиту (жовтень 2017 року) розроблений МОН проект наказу був на розгляді у Мінфіні.

Умови оплати праці педагогічних працівників встановлено низкою нормативно-правових актів, що мають враховуватися при спрямуванні коштів освітньої субвенції. Особливою умовою оплати праці педагогічних працівників спецзакладів, яка є відмінною від умов оплати праці працівників загальноосвітніх навчальних закладів, є підвищення посадового окладу на **25 відс.** за роботу в такому закладі. Максимальний розмір заробітної плати цих працівників становить близько 7–13 тис. грн⁷ (таблиця 1).

⁴ У типових штатних нормативах спеціальних навчальних закладів передбачено введення до штату від 15 і більше посад залежно від типу навчального закладу, кількості учнів (вихованців), класів, груп, режиму роботи, площі приміщень, будівель, споруд.

⁵ До переліку посад педагогічних працівників не належать посади заступника директора з господарської роботи, завідувача господарства, бібліотеки, бібліотекаря, сестри медичної, комірника, кухаря, спеціалістів з ремонту та обслуговування індивідуального ортопедичного та слухокоригуючого обладнання, приміщень та будівель.

⁶ Положення про Міністерство освіти і науки України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 630.

⁷ Без урахування інших доплат і надбавок окремим працівникам (за перевірку зошитів та письмових робіт, за класне керівництво, за звання, вчений ступінь, знання іноземної мови, за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників, суміщення професій, роботу в нічний час та ін.), премій, основних і додаткових відпусток, щорічної грошової допомоги, допомоги на оздоровлення.

**Ставки та розміри заробітної плати педагогічних працівників
спецзакладів з 01.01.2017**

Показники	Ставки підвищення посадового окладу (відс.)	Розмір заробітної плати (грн)	
		усього	у т. ч. вчителі
Посадовий оклад педагогічних працівників відповідно до тарифікаційного розряду (9–18) з підвищенням за роботу в загальноосвітніх навчальних закладах для дітей з вадами розвитку ⁸	25	3460–6420	3640–4840
Надбавки:			
за високі досягнення у праці, за виконання особливо важливої роботи, за складність, напруженість у роботі для керівних та педагогічних працівників (постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 № 1298, наказ МОН від 26.09.2005 № 557)	до 50	1730–3210	1820–2420
за престижність праці педагогічним працівникам (постанова Кабінету Міністрів України від 23.03.2011 № 373)	20	692–1284	728–968
за вислугу років (ст. 57 Закону про освіту 1991 року, постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2001 № 78)	до 30	1038–1926	1092–1452
Разом	×	6920–12840	7280–9680

У Формулі розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами, затвердженій постановами Кабінету Міністрів України від 26.06.2015 № 435 і від 01.03.2017 № 114, передбачено врахування при розподілі освітньої субвенції між обласними бюджетами, зведеними бюджетами міст обласного значення, районів і об'єднаних територіальних громад показників кількості вихованців та учнів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та/або фізичного розвитку, навчально-реабілітаційних центрів та коефіцієнтів приведення кількості цих учнів у відповідність з кількістю дітей загальноосвітніх шкіл.

Для здійснення видатків з місцевих бюджетів на утримання спецзакладів у місцевих бюджетах за програмою "Освіта" затверджені коди видатків 070304 "Спеціальні загальноосвітні школи-інтернати, школи та інші заклади освіти для дітей з вадами у фізичному чи розумовому розвитку" (у 2016 році); 1070 "Надання загальної середньої освіти спеціальними загальноосвітніми школами-інтернатами, школами та іншими навчальними закладами для дітей,

⁸ Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 № 1298 "Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери"; п. 29 розділу V Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом МОН від 15.04.1993 № 102.

які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку" (у 2017 році).

✓ **Повнота нормативно-правового врегулювання організаційного забезпечення використання коштів освітньої субвенції**

Відповідно до ст. 9 Закону України від 13.05.1999 № 651 "Про загальну середню освіту" (далі – Закон № 651), **спеціальний заклад освіти, навчально-реабілітаційний центр** (навчальний заклад для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними вадами) **віднесено до типів загальноосвітніх навчальних закладів.**

Рішення про створення комунальних спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, приймаються відповідними місцевими радами (ст. 11 Закону № 651).

Згідно з Положенням про **спеціальну загальноосвітню школу** (школу-інтернат) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, затвердженим наказом МОН від 15.09.2008 № 852 (далі – Положення про спецшколу № 852), спеціальна загальноосвітня школа – це загальноосвітній навчальний заклад з продовженим днем, що забезпечує навчання, виховання та корекційно-розвиткову роботу дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, за рахунок держави. Спеціальна загальноосвітня школа-інтернат, згідно з Положенням, забезпечує додатково умови проживання та утримання дітей за рахунок держави.

Відповідно до особливостей психофізичного розвитку дітей, виділяють вісім видів спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів) залежно від видів вад розвитку та їх складності.

Специфікою спецзакладів є надання ними навчально-виховних, корекційно-відновлювальних, лікувально-профілактичних, психолого-педагогічних, медичних, фізичних, соціальних реабілітаційних послуг (інфографіка 1).

Інфографіка 1
Послуги, які надають спецзаклади

Згідно з Положенням про **навчально-реабілітаційний центр**, затвердженим наказом МОН від 16.08.2012 № 920 (далі – Положення про центр № 920), навчально-реабілітаційний центр є загальноосвітнім навчальним закладом, мета діяльності якого – реалізація права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними вадами розвитку, їх інтеграція в суспільство шляхом здійснення комплексних реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я, здобуття освіти відповідного рівня, розвиток та корекцію порушень.

Цим Положенням передбачено функціонування п'яти видів центрів залежно від видів вад розвитку.

Відповідно до ст. 18 Закону № 651, Положення про спецшколу № 852 і Положення про центр № 920, **направлення дітей до спецзакладів здійснюється за бажанням батьків**. Підставою для направлення дітей до цих закладів є заява батьків і висновок відповідних психолого-медикопедагогічних консультацій згідно з медичними показаннями і протипоказаннями.

На клопотання батьків або осіб, які їх замінюють, вихованці, що перебувають на утриманні в спеціальній школі-інтернаті, за наказом директора можуть проживати у своїх сім'ях. Випускники, які закінчили базову середню освіту в спецшколі (школі-інтернаті), одержують свідоцтво, повну загальну середню освіту – атестат.

Низкою нормативно-правових актів врегульовано нормативи поточних видатків спецзакладів, які мали враховуватися у 2016 році при спрямуванні освітньої субвенції: нормативи забезпечення учнів (вихованців) спецзакладів підручниками та навчальними посібниками⁹; норми харчування учнів (вихованців) у спецзакладах¹⁰; норми забезпечення дітей спеціальними засобами для пересування, орієнтування, спілкування та обміну інформацією, у тому числі сучасним тифлотехнічним, сурдотехнічним, іншим комп'ютерним обладнанням з відповідним програмним забезпеченням¹¹; базовий перелік корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання¹².

Таким чином, згідно з Конвенцією про права дитини, Конституцією України, законами України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Про місцеве самоврядування в Україні", держава має забезпечити умови для здобуття освіти дітьми з вадами розвитку. Нормативно-правовими актами врегульовано питання спрямування і використання коштів освітньої субвенції на фінансування спецзакладів, напрями використання коштів, особливі умови фінансового забезпечення таких закладів. Водночас МОН нормативно ще не врегульовано нормативів штатної чисельності працівників навчально-реабілітаційних центрів, що створює ризики необґрунтованого визначення видатків освітньої субвенції на такі заклади (розроблений Міністерством проект цього наказу станом на 13.10.2017 був на погодженні в Мінфіні).

⁹ Наказ Міністерства освіти України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України від 24.12.1999 № 442/311/155 "Про затвердження Порядку забезпечення учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів підручниками та навчальними посібниками".

¹⁰ Постанова Кабінету Міністрів України від 22.11.2004 № 1591 "Про затвердження норм харчування у навчальних та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку".

¹¹ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 20.02.2013 № 144 "Про затвердження Державних санітарних норм та правил "Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів".

¹² Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.04.2006 № 289 "Про затвердження Базового переліку корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів (класів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку".

II. ОБГРУНТОВАНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГІВ ОСВІТНЬОЇ СУБВЕНЦІЇ, ПОВНОТА ПЕРЕРАХУВАННЯ ТА ОСВОЄННЯ

2.1. Стан формування обсягів видатків освітньої субвенції

Законами України "Про Державний бюджет України на 2016 рік" і "Про Державний бюджет України на 2017 рік" освітня субвенція затверджена в обсягах 44844,7 і 52593,1 млн грн відповідно. За інформацією МОН, воно не подавало Мінфіну бюджетних запитів, пропозицій та/чи розрахунків щодо цих обсягів освітньої субвенції.

Під час аудиту в МОН встановлено, що на 2016 і 2017 роки обсяг видатків у складі освітньої субвенції на спецзаклади обраховано Мінфіном самостійно. Ним же для підготовки бюджетних запитів до проектів держбюджету доведено до МОН лише загальні обсяги освітньої субвенції¹³.

У поданих МОН до Мінфіну¹⁴ бюджетних запитах освітню субвенцію на 2016 і 2017 роки включено в обсягах, доведених Мінфіном на час подання запитів, – 50721,5 і 48846,8 млн грн відповідно. Обґрунтування цих обсягів у МОН відсутнє, що не відповідає вимогам п. 9 ч. 1 ст. 2 Кодексу, яким визначено: бюджетним запитом є документ, що містить пропозиції з відповідним обґрунтуванням щодо обсягу бюджетних коштів. Даних щодо обсягу коштів, необхідних для здійснення спецзакладами поточних видатків у 2016 році та видатків на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників у 2017 році, бюджетні запити не містять.

Розподіл на 2016 і 2017 роки освітньої субвенції між місцевими бюджетами, за інформацією МОН, здійснено Мінфіном самостійно.

Отже, МОН як головний розпорядник коштів освітньої субвенції не здійснювало своїх функцій, передбачених ч. 1 ст. 2, п. 2 ч. 5 ст. 22 Бюджетного кодексу України, щодо розрахунку та обґрунтування обсягу освітньої субвенції, у тому числі в її складі обсягу коштів для здійснення у 2016 році поточних видатків та у 2017 році видатків на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників спеціальними загально-освітніми навчальними закладами для дітей, що потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, навчально-реабілітаційними центрами.

З огляду на зазначене Рахункова палата листом від 02.10.2017 № 18-1746 звернулася до Мінфіну з проханням надати детальні розрахунки врахованих у складі освітньої субвенції на 2016 і 2017 роки поточних видатків (2016 рік) та видатків на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників (2017 рік) цими спецзакладами.

Мінфін листом від 26.10.2017 № 07010-05-10/29068 за підписом заступника Міністра С. Марченка повідомив, що розрахунок коштів освітньої субвенції на 2016 і 2017 роки для адміністративно-територіальних одиниць здійснювався МОН, розрахунки обрахованих у складі освітньої субвенції видатків на досліджені спецзаклади від МОН до Мінфіну не надходили.

¹³ Листи Мінфіну від 12.08.2015 № 31-04110-09-9/26060 і від 28.07.2016 № 31-04110-09-9/21934.

¹⁴ Листи МОН від 17.09.2015 № 1/12-6279 і від 10.08.2016 № 1/12-3854.

Згідно з п. 8 Порядку та умов надання субвенції № 6 (із змінами і доповненнями), відповідні місцеві ради мають право перерозподіляти у межах місцевого бюджету кошти субвенції між типами навчальних закладів для забезпечення в повному обсязі обов'язкових виплат на оплату праці з нарахуваннями педагогічним працівникам; розподіляти залишки субвенції на кінець бюджетного періоду рішеннями, а також *додатково понад обсяги субвенції планувати та здійснювати з місцевих бюджетів оплату поточних та капітальних видатків навчальних закладів*, включаючи погашення бюджетних зобов'язань минулих років, узятих на облік в органах Казначейства.

За рішеннями відповідних рад головними розпорядниками коштів освітньої субвенції на місцевому рівні визначені департаменти освіти і науки обласних та Київської міської держадміністрацій, які затверджували кошториси розпорядникам коштів нижчого рівня – спецзакладам. Таким чином, **остаточні обсяги поточних видатків спецзакладам визначаються та затверджуються відповідними місцевими радами при формуванні та затвердженні місцевих бюджетів.**

Під час аудиту МОН одержано від департаментів освіти і науки обласних та Київської міської держадміністрацій дані щодо обсягів коштів освітньої субвенції, які за рішеннями місцевих рад спрямовувались у 2016 і 2017 роках спецзакладам. Узагальнену інформацію МОН про затверджені місцевими радами обсяги видатків місцевих бюджетів¹⁵, у тому числі освітньої субвенції, для спецзакладів наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

**Обсяги затверджених місцевими радами на 2016 і 2017 роки
видатків місцевих бюджетів для спецзакладів**

Показники	2016 рік, млн грн	2017 рік (станом на 01.09.2017), млн грн	(+/-) млн грн, %
Видатки місцевих бюджетів для спецзакладів, затверджені місцевими радами (з урахуванням змін), всього	3090,9	4054,4	+963,5 (31%)
з них поточні видатки	2875,7	3938,1	+1062,4 (37%)
у т. ч. за рахунок надходжень освітньої субвенції	2367,2 ¹⁶	2105,5 ¹⁷	-261,7 (11%)
за рахунок власних доходів місцевих бюджетів	508,5	1832,6	+1324,1 (260%)

Як свідчать дані таблиці 2, затверджені у місцевих бюджетах обсяги видатків у 2017 році порівняно з 2016 роком збільшилися на 963,5 млн грн (на 31 відсоток). Отже, видатки на фінансування спецзакладів за рахунок коштів освітньої субвенції у 2017 році порівняно з 2016 роком зменшилися з 2367,2 до 2105,5 млн грн, або на 261,7 млн грн (11 відс.), у зв'язку з

¹⁵ Без даних по м. Києву.

¹⁶ На оплату поточних видатків.

¹⁷ На оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників.

внесеними змінами до Кодексу в частині спрямування субвенції виключно на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників. Водночас за рахунок власних доходів місцевих бюджетів затрати на фінансування поточних видатків збільшилися на 1324,1 млн грн (майже у чотири рази), що свідчить про додаткове навантаження на місцеві бюджети.

Довідково. Слід зазначити, що хоча з 2017 року змінено спрямування освітньої субвенції, її обсяг затверджено майже на рівні 2016 року, що зумовлено змінами норм законодавства в частині встановлення з 01.01.2017 нових (збільшених) посадових окладів (тарифних ставок, ставок заробітної плати), визначених виходячи з розміру посадового окладу (тарифної ставки), встановленого у розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб¹⁸.

За зібраними МОН даними, у 2016 році місцевими радами, наприклад, Запорізької області затверджено обсяг видатків освітньої субвенції для здійснення поточних видатків спецзакладів на суму 214,4 млн грн і додатково понад обсяги субвенції затверджено спрямування з місцевих бюджетів 51,1 млн грн власних доходів. Такі факти були характерними у 2016 році для бюджетів 16-ти областей, якими спрямовано понад обсяги затвердженої субвенції від 1 до 10 відс. власних доходів. Станом на 01.09.2017 місцевими радами Вінницької, Житомирської, Херсонської і Чернігівської областей передбачено та спрямовано на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників понад обсяги освітньої субвенції власні доходи місцевих бюджетів – загалом 51,3 млн грн, що **свідчить про недостатність обсягу освітньої субвенції для покриття потреби спецзакладів у поточних видатках.**

За результатами аудиту, проведеного в п'яти областях, встановлено, що у 2016 році здійснення поточних видатків спецзакладів на понад 90 відс. планувалося за рахунок коштів освітньої субвенції, а в Київській і Полтавській областях – виключно за рахунок її коштів. У 2017 році обсяг фінансування поточних видатків спецзакладів за рахунок освітньої субвенції заплановано місцевими радами на рівні 52 відс. (таблиця 3).

Таблиця 3

**Інформація про затверджені місцевими радами досліджених областей
поточні видатки спецзакладам на 2016 і 2017 роки**

млн грн

Область	2016 рік			2017 рік			Відносне відхилення 2017 року від 2016 року	
	Затверджено поточних видатків		Питома вага освітньої субвенції у поточних видатках	Затверджено поточних видатків		Питома вага освітньої субвенції у поточних видатках	затверджених поточних видатків, %	обсягу освітньої субвенції, %
	усього	у т.ч. за рахунок коштів освітньої субвенції		усього	у т.ч. за рахунок освітньої субвенції на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників			
Донецька	144 012,4	133 475,3	92,7	172 247,6	89 678,2	52,1	119,6	67,2
Закарпатська	64 521,8	61 832,5	95,8	96 289,3	50 020,4	51,9	149,2	80,9
Київська	56 918,7	56 918,7	100,0	83 975,6	45 281,1	53,9	147,5	79,6
Одеська	178 146,1	166 567,0	93,5	254 179,2	131 047,7	51,6	142,7	78,7
Полтавська	101 591,2	101 591,2	100,0	135 273,8	71 645,5	53,0	133,2	70,5
<i>Разом</i>	<i>545 190,2</i>	<i>520 384,7</i>	<i>95,5</i>	<i>741 965,5</i>	<i>387 672,9</i>	<i>52,2</i>	<i>136,1</i>	<i>74,5</i>

¹⁸ Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1037 "Про оплату праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери".

Дані таблиці свідчать про те, що у всіх цих областях у 2017 році планові обсяги освітньої субвенції, які спрямовувалися на фінансування спецзакладів, зменшені, що призводить до навантаження на місцеві бюджети.

Отже, оскільки передбаченого в державному бюджеті обсягу освітньої субвенції було недостатньо для забезпечення потреб спецзакладів у поточних видатках (у 2016 році) та у видатках на оплату праці педагогічних працівників (у 2017 році), місцеві ради повинні були шукати додаткові джерела фінансування та спрямування власних доходів місцевих бюджетів.

2.2. Повнота використання коштів освітньої субвенції

На виконання п. 12 Порядку та умов надання субвенції № 6 Казначейство здійснювало перерахування освітньої субвенції на рахунки місцевих бюджетів двічі на місяць (до 10 і 25 числа) відповідно до помісячних розписів асигнувань субвенції на 2016 і 2017 роки.

За інформацією Казначейства, у 2016 році освітню субвенцію перераховано місцевим бюджетам у повному обсязі (44512,5 млн гривень). Станом на 01.09.2017 освітню субвенцію з державного бюджету перераховано в повному обсязі відповідно до розпису на січень-серпень 2017 року – 34812,4 млн гривень.

Згідно з отриманими та узагальненими МОН під час аудиту даними департаментів освіти і науки облдержадміністрацій, спецзакладами отримано у 2016 році 2569,2 млн грн освітньої субвенції, протягом січня-серпня 2017 року – 1415,5 млн гривень.

У 2016 році поточні видатки спецзакладами областей¹⁹ здійснено на загальну суму 2716,9 млн, з них за рахунок освітньої субвенції – 2562,7 млн грн, за рахунок власних доходів місцевих бюджетів – 154,2 млн гривень. Таким чином, за рахунок освітньої субвенції поточні видатки цих закладів здійснені на 94 відс., за рахунок коштів місцевих бюджетів – на 6 відсотків.

Взагалі не спрямовувалися у 2016 році власні доходи з місцевих бюджетів на поточні видатки спецзакладів восьми областей – Вінницької, Донецької, Луганської Львівської, Миколаївської, Хмельницької, Черкаської та Чернівецької.

За результатами аналізу структури поточних видатків, здійснених у 2016 році за рахунок коштів освітньої субвенції, встановлено, що 67 відс. спрямовано на оплату праці з нарахуваннями, 13 відс. – на придбання продуктів харчування, 12 відс. – на оплату комунальних послуг та енергоносіїв, 5 відс. – на предмети, матеріали, обладнання та інвентар, 3 відс. – на оплату послуг, крім комунальних, 0,5 відс. – на медикаменти та перев'язувальні матеріали. Таким чином, більшу частину коштів освітньої субвенції використано спецзакладами на виплату заробітної плати з нарахуваннями. У розрізі областей цей показник коливається в межах від 39,2 (Чернівецька область) до 76,3 відс. (Київська область).

Отже, у 2016 році 94 відс. поточних видатків спецзакладів фінансувалися переважно за рахунок коштів освітньої субвенції, 67 відс.

¹⁹ Без даних по м. Києву.

з них становили видатки на оплату праці з нарахуваннями.

Під час аудиту в Закарпатській, Київській, Полтавській областях внаслідок економії коштів і прорахунків при їх плануванні встановлено факти повернення 1606,3 тис. грн невикористаних у 2016 році спецзакладами коштів освітньої субвенції, зокрема:

✓ Мукачівською школою у 2016 році не використано 342,1 тис. грн освітньої субвенції внаслідок економії коштів на оплату комунальних послуг і нарахувань на оплату праці;

✓ Васильківською школою не освоєно 149,9 тис. освітньої субвенції у зв'язку з плануванням витрат на оплату теплопостачання в більших обсягах, ніж було фактично спожито;

✓ Боярською школою залишок невикористаної освітньої субвенції в сумі 18,0 тис. грн наприкінці 2016 року повернено до місцевого бюджету у зв'язку із завершенням навчання і перебування у закладі дітей-сиріт та з економією через встановлення лічильників води;

✓ Полтавським центром у 2016 році не використано 575,2 тис. грн освітньої субвенції:

- за рахунок різниці між плановими показниками та фактичними показниками з оплати за теплопостачання (через більш теплі погодні умови та у зв'язку з економією та раціональним використанням водопостачання та електроенергії) – 349,03 тис. грн;

- у зв'язку з прорахунками при складанні центром бюджетного запиту щодо видатків на харчування та зволіканням із затвердженням змін до кошторису – 176,6 тис. гривень.

За інформацію департаментів (управлінь) освіти і науки облдержадміністрацій, прострочена бюджетна заборгованість за захищеними видатками спецзакладів станом на 01.01.2017 відсутня.

Станом на 01.09.2017 спецзакладами областей на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників у січні-серпні поточного року використано **1302,8 млн грн освітньої субвенції**. Заборгованість за цими видатками станом на 01.09.2017 відсутня.

За результатами аудиту в окремих областях встановлено, що на місцях забезпечується виконання вимог Бюджетного кодексу України щодо спрямування у 2017 році освітньої субвенції виключно на *оплату праці* з нарахуваннями педагогічних працівників. Фактів порушень і спрямування цих коштів на інші цілі не встановлено.

Таким чином, спеціальними навчальними закладами для дітей з вадами розвитку забезпечено освоєння коштів освітньої субвенції і оплату поточних видатків у 2016 році та дотримання законодавства щодо спрямування коштів цієї субвенції на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників у 2017 році.

III. ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СТВОРЕННЯ УМОВ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ І ЗАКОННОСТІ ПРОВЕДЕНИХ ВИДАТКІВ

3.1. Стан створення умов для навчання дітей з вадами розвитку

Видатки на утримання мережі спецзакладів у 2017 проти 2016 року зросли з 3,1 до 4,4 млрд грн (на 1,3 млрд грн, або 43 відсотки). У середньому 70 відс. цих коштів спрямовано на оплату праці з нарахуваннями, 11 відс. – на харчування, 9 відс. – на оплату комунальних послуг, 4 відс. – на капітальні видатки і 6 відс. – на задоволення потреб дітей, зокрема на одяг, лікарській засоби, предмети навчання і реабілітації.

Вартість надання освіти дітям із вадами розвитку в одному спецзакладі становила у середньому у 2016 році – 9,2 млн грн, у 2017 році – 13,2 млн гривень. Таким чином, на одну дитину в такому спецзакладі з бюджетів витрачалось в середньому у 2016 році – 79 тис. грн, у 2017 році – 111 тис. гривень. Наприклад, поточні витрати на 1 учня на рік у спецзакладах по Київській області у 2016 році в середньому становили 84,1 тис. грн, з них у Васильківській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті I–II ступенів – 55,5 тис. грн, у Боярській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті I–II ступенів – 70,9 тис. грн, Мостищенській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті I–II ступенів – 98,8 тис. грн, Трипільському навчально-реабілітаційному центрі – 102,7 тис. грн, Білоцерківському багатопрофільному навчально-реабілітаційному центрі – 118,2 тис. гривень. Такі коливання пов'язані з типом закладу і спроможністю дохідної частини місцевих бюджетів.

Для порівняння: **на освіту і реабілітацію однієї дитини з вадами розвитку в спецзакладі** з бюджетів на день витрачається в середньому **350 грн** (інфографіка 2), з них 245 грн – оплата праці з нарахуваннями працівників, 35 грн – харчування, 30 грн – комунальні послуги, 20 грн – предмети, матеріали, обладнання, інвентар; на утримання однієї дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, в **дитячому будинку** на день витрачається 290 грн, з них на харчування – 45 грн; **на навчання дитини в загальноосвітній школі** на день витрачається **65 грн**, з них 45 грн – оплата праці, 9 грн – харчування, 8 грн – комунальні послуги, 2 грн – предмети, матеріали, обладнання, інвентар.

Інфографіка 2

Фінансові і статистичні показники

Відмінність у витратах на спецзаклади та загальноосвітні школи спричинена такими чинниками:

- більшою штатною чисельністю працівників, оскільки в спецзакладі одночасно з освітніми послугами надаються корекційно-відновлювальні, лікувально-профілактичні, психолого-педагогічні, медичні, фізичні та соціально-реабілітаційні послуги. Наприклад, в штаті спецзакладів передбачені посади медичних працівників (вчителя-логопеда, дефектолога), вихователів (2 штатні одиниці на кожну групу вихованців), які

відсутні в загальноосвітніх школах;

- проживанням дітей у школах-інтернатах (усього в Україні 330 спецзакладів, з них 294 школи-інтернати, або 90 відс., у яких перебуває 35 тис. осіб, або 88 відс. від загального контингенту таких учнів/вихованців), що потребує додаткових витрат на безоплатне забезпечення, відповідно до стандартів, предметами гардеробу, текстильної білизни, предметами першої потреби, іграшками, комплектами літнього одягу і взуття на час навчання та після закінчення спеціальної школи-інтернату;

- безоплатним забезпеченням дітей у спецзакладах, відповідно до затверджених стандартів, підручниками та навчальними посібниками, засобами індивідуальної корекції та засвоєння матеріалу, спеціальними засобами для пересування, орієнтування, спілкування та обміну інформацією, у тому числі тифлотехнічним, сурдотехнічним, іншим комп'ютерним обладнанням з відповідним програмним забезпеченням;

- наявністю в спецзакладах кабінетів масажу, вправ на тренажерах, фізіотерапії, стоматології, офтальмології тощо, на комплектацію яких відповідним обладнанням та устаткування необхідні кошти.

Отже, спецзаклад передбачений для надання дитині комплексу послуг. Натомість у загальноосвітніх школах, в яких реалізуються заходи щодо інклюзивної освіти дітей з вадами розвитку, корекційно-розвиткова допомога таким дітям може надаватися у разі введення до штату посад вчителя-дефектолога (колекційного педагога) та практичного психолога, а медична реабілітація проводиться на базі реабілітаційних центрів²⁰.

Водночас встановлено випадки незабезпечення потреби спецзакладів у коштах для здійснення у 2016 і 2017 роках поточних видатків відповідно до встановлених нормативів, що призводить до порушення прав дітей на отримання в повному обсязі якісних освітніх послуг у цих закладах.

Так, в Одеській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті № 7 I–II ступенів у 2016 році при визначеній департаментом освіти і науки Одеської облдержадміністрації щоденній грошовій нормі харчування в розмірі 72–85 грн на одну дитину на добу в обласному бюджеті передбачено та спрямовано закладу у 2016 році 67–82 грн, що менше на 3–5 гривень. Загалом обсяг недофінансованих видатків школи-інтернату на харчування дітей (за розрахунками аудиторів) становив **118,1 тис. гривень**. Недофінансування таких видатків є порушенням вимог додатка 4 до постанови Кабінету Міністрів України від 22.11.2004 № 1591 "Про затвердження норм харчування у навчальних та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку", Порядку організації харчування дітей у навчальних та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку", затвердженого наказом МОЗ, МОН від 01.06.2005 № 242/329, Гігієнічних вимог²¹ у частині

²⁰ Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 № 872.

²¹ Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів, затверджені наказом МОЗ від 20.02.2013 № 144.

необхідності дотримання денних норм харчування по деяких продуктах. Як наслідок, дітьми віком від 6 до 10 років (32 особи) недоотримано 365 кг фруктів свіжих (виноград, ягоди) за 2016 рік; дітьми віком від 13 (37 осіб) – 420 кг таких продуктів.

Аналогічні факти недофінансування, що призвело до порушення денних норм харчування, встановлені в Одеській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті № 91 I–III ступенів (218,7 тис. грн), Одеській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті № 93 I–II I ступенів з дошкільними групами реабілітаційного та корекційного спрямування (823,6 тис. гривень).

Встановлено факти перевищення нормативів наповнюваності класів, що призводить до порушень Державних санітарних норм і правил. Наприклад, у Полтавському навчально-реабілітаційному центрі Полтавської обласної ради для дітей з тяжкими вадами розвитку наповнюваність 14 груп/класів у 2016/2017 навчальному році перевищувала нормативи (не більше 6 учнів) на 6–10 осіб, тобто дітей у класі у два рази більше, ніж визначено в статуті закладу та нормативами (не більше 6 учнів)²².

Головна причина – фактичні потужності цього закладу, який у минулому був загальноосвітньою школою, і відсутність в області альтернативних закладів, які можуть надавати корекційні і реабілітаційні послуги дітям з комплексними порушеннями.

У Боярській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті I–II ступенів для дітей з тяжкими вадами розвитку наповнюваність 2б класу протягом трьох навчальних років збільшилася із 7 до 10 учнів, тобто перевищувала затверджені нормативи на 1–4 особи. Таке порушення нормативів наповнюваності класів впливає на якість освіти дітей. В Ужгородській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті I–III ступенів Закарпатської обласної ради у 2015/2016 навчальному році в одній дошкільній групі навчалось 10 учнів (вихованців) при максимальній наповнюваності 6 учнів.

Приміщення та будівлі дев'яти перевірених спецзакладів не приведені у відповідність із Гігієнічними вимогами до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України від 20.02.2013 № 144. Причина – будівництво більшості таких закладів до запровадження вимог до їх улаштування.

Так, площі спортивних залів Васильківської та Боярської спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів I–II ступенів не відповідають встановленим нормам, що створює перешкоди для комфортного перебування учнів у цих закладах та ризику їх травмування. Зокрема, площа спортивного залу

²² Наказ МОН від 20.02.2002 № 128 "Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах".

Васильківської школи становить 37,2 кв. м, що у 4 рази менше за встановлену норму (162 кв. м), Боярської школи – 88,9 кв. м, що в 2 рази менше за норму.

У Полтавському навчально-реабілітаційному центрі Полтавської обласної ради для дітей з порушеннями слуху та тяжкими порушеннями мовлення відсутні кабінети для індивідуальних занять з розвитку слухового сприймання і формування вимови з розрахунку організації одночасної роботи з учнями класу; слуховий кабінет для фронтальної роботи, обстеження слуху; кабінет отоларингології; для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату – кабінети дитячого психіатра (невролога), ортопеда, майстерня з ремонту протезних пристроїв.

У фізкультурно-спортивній зоні Мукачівської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату I–II ступенів Закарпатської обласної ради відсутні волейбольний майданчик, кільцева бігова доріжка, сектор для стрибків, плескальний басейн, доріжки з твердим покриттям для катання на роликів ковзанах та велосипедах, окремий спортивний майданчик для проведення занять із орієнтації у просторі. У тифлокомплексі відсутній брайлівський дисплей, в бібліотеці – окремі кімнати для фонотеки і звукозапису.

В Ужгородській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті I–III ступенів Закарпатської обласної ради відсутні кабінети для занять з предметно-практичного навчання, кабінети дитячого психіатра (невролога), ортопеда, кабінети лікувальної фізкультури та отоларингології. В кабінетах для корекційної роботи з розвитку мовлення відсутні політренажери.

Стан забезпеченості всіх охоплених аудитом спецзакладів корекційними та іншими засобами навчання не відповідає Базовому переліку корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів (класів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, затверженому наказом МОН від 11.04.2006 № 289 (далі – Базовий перелік). Як наслідок, педагогічні працівники не в змозі надати якісні послуги з навчання і реабілітації дітей з вадами розвитку.

Так, **Боярська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–II ступенів з передбачених Базовим переліком корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання не забезпечена 12-ма найменуваннями реабілітаційного обладнання в кількості 69 шт. (наборів):** кабінети загального призначення – читальною дошкою з підсвітленням, креативною дошкою, електронним збільшувачем "Призма" ВГА, електронною лупою Liberti по 15 шт. кожного з найменувань; медичний кабінет – набором для підбору телескопічної корекції, рефрактометром Хартингера, екзофтальмометром, наборами для зондування і промивання слъзових шляхів, наборами медичних інструментів для видалення сторонніх тіл, малим очним хірургічним набором; кабінет психологічної реабілітації – фонтаном "Рибки".

Васильківська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–II ступенів лише частково забезпечена корекційними засобами для набуття сенсорного досвіду: з п'яти моделей об'ємних наявні три (гортань, щелепа та скелет людини). Кабінет логопедичної індивідуальної роботи забезпечений п'ятьма з десяти видів передбаченої Базовим переліком апаратури. Відсутнє таке обладнання, як апарат для корекції заїкування, прилади для корекції мовлення АІР-6, апарат для електростимуляції мовних зон, вібромасажер для обличчя, унітон для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Наповнюваність класів **Одеської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату № 93** I–III ступенів з дошкільними групами реабілітаційного та корекційного спрямування модельними моделями, муляжами, макетами, приладами, графаретами, об'ємними і барельєфними моделями здебільшого забезпечується спонсорами та меценатами. Школа має застарілі (1970–1980 років) рельєфні карти. У старших класах використовуються переважно нерегулюючі парти, що не відповідає нормам Базового переліку. Через відсутність у закладі професійного офтальмологічного обладнання діти під наглядом лікаря-офтальмолога та вчителя проходять поглиблене обстеження в ДУ "Інституті очних хвороб і тканинної терапії ім. В.П. Філатова НАМН України".

Вихованці **Полтавського навчально-реабілітаційного центру** Полтавської обласної ради забезпечені застарілими спеціальними засобами для пересування, орієнтування, спілкування та обміну інформацією. Центр має нагальну потребу в сучасному тифлотехнічному, сурдотехнічному, іншому комп'ютерному обладнанні з відповідним програмним забезпеченням, необхідність якого передбачена Гігієнічними вимогами.

Слов'янська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–III ступенів № 23 Донецької обласної ради забезпечена корекційними засобами навчання менш як на 50 відс. від передбачених Базовим переліком. **Мукачівська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат** I–II ступенів Закарпатської обласної ради не забезпечена повною мірою корекційними засобами за 259 позиціями (56 відс.) Базового переліку із 460.

Ужгородська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–III ступенів Закарпатської обласної ради з передбачених 264 найменувань корекційних засобів навчання для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі зниженим слухом та глухих забезпечена ними за 144 найменуваннями (55 відс.), частково забезпечена (від 7 до 67 відс.) за 97 найменуваннями (37 відс.) і не забезпечена за 23 найменуваннями, що становить майже 9 відс. Базового переліку. З передбачених Базовим переліком 112 найменувань реабілітаційного обладнання для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі зниженим слухом та глухих Ужгородська школа забезпечена за 53 найменуваннями (47 відс.), частково забезпечена (від 6,0 до 66,7 відс.) за 21 найменуванням (19 відс.) і не забезпечена за 37 найменуваннями, що становить 33,0 відс. Базового переліку.

Стан забезпеченості охоплених аудитом спецзакладів підручниками та навчально-методичними посібниками не відповідає переліку, рекомендованому МОН листом від 18.08.2015 № 1/9-397, що призводить до недотримання стандартів навчання дітей.

За інформацією МОН, з 2009 по 2012 роки навчальна література для дітей з особливими освітніми потребами не видавалася, у зв'язку з чим порушено порядок забезпечення учнів підручниками. З 2013 року (після відновлення фінансування) видання підручників відновилося, але воно не забезпечує 100-відсоткової потреби в навчальній літературі. Так, за зведеною інформацією МОН, на 100 відс. забезпечені новими підручниками учні з порушеннями опорно-рухового апарату, з тяжкими порушеннями мовлення підготовчих і 1–12 класів, із затримкою психічного розвитку 5–9 класів, глухі та зі зниженим слухом 5–12 класів, сліпі з підготовчого по 4 клас, зі

зниженим зором з підготовчого по 4–6 класи. Водночас сліпі учні з 5 по 12 клас забезпечені новими підручниками на 15 відс., а 85 відс. підручників є застарілими; глухі учні з підготовчого по 4 клас забезпечені спеціальними підручниками на 54 відс., учні зі зниженим слухом – на 43 відс., з інтелектуальними порушеннями з підготовчого по 4 клас – на 71 відс., з 5 по 10 клас – на 17 відсотків.

Довідково. За розрахунками ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти", для забезпечення потреб сліпих, глухих дітей, дітей зі зниженим слухом, зором і розумово відсталих у підручниках необхідно 44,0 млн гривень. Фактично у Державному бюджеті України на 2016–2017 роки для видання підручників і посібників для учнів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів затверджено 8,3 і 12,9 млн грн, що менше від потреби.

Так, в **Одеській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті № 93** I–III ступенів з дошкільними групами реабілітаційного та корекційного спрямування відсутні надруковані шрифтом Брайля окремі підручники з української мови, математики, історії України, всесвітньої історії, геометрії, основ економіки для сліпих дітей 4-11 класів, наявність яких рекомендована МОН.

Полтавський навчально-реабілітаційний центр станом на 01.10.2017 взагалі не забезпечено підручниками із 43 предметів, потреба в яких – 516 штук.

Мукачівська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I–II ступенів Закарпатської обласної ради неповністю забезпечена підручниками, надрукованими шрифтом Брайля, рекомендованими МОН для сліпих дітей, зокрема відсутні окремі підручники для підготовчого, 1 і 3 класу, 7–9 класів. Наприклад, для 9 класу відсутні підручники з української мови і літератури, історії і географії України. Відсутність цих підручників компенсується індивідуальною роботою як на уроках, так і під час самопідготовки, а також новітніми комп'ютерними технологіями (озвучення тексту за допомогою спеціальних комп'ютерних програм) та аудіокнижками. Також школа не забезпечена повною мірою рекомендованими МОН підручниками для дітей з інтелектуальними порушеннями (розумово відсталих дітей), зокрема окремими підручниками для підготовчого, 1–2 класів, 7–9 класів.

В **Ужгородській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті** I–III ступенів Закарпатської обласної ради з передбачених Базовим переліком 8 найменувань підручників навчання станом на 01.09.2017 у наявності 3 підручники (38 відс.); з 32 найменувань основних підручників – 21 (66 відс.); з чотирьох найменувань додаткової літератури є тільки зошити з розвитку мовлення для 1 класу, що становить 25 відс. від рекомендованої додаткової літератури.

Недостатнє фінансування за вищезгаданими та іншими напрямками поточних видатків спонукає спецзаклади до пошуку інших джерел фінансування, зокрема благодійної допомоги. Так, Боярською спеціальною загальноосвітньою школою-інтернатом I–II ступенів у натуральному вигляді отримано у 2016 році продуктів на 34,7 тис. грн, у I півріччі 2017 року – на 10,2 тис. грн; предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю – на 101,8 і 107,7 тис. грн відповідно. На оплату інших послуг (крім комунальних) кошти з місцевих бюджетів закладу спрямовано виключно на оплату першочергових

витрат (послуги зв'язку, Інтернету, Укрпошти, вивіз сміття). При цьому у зв'язку з обмеженим фінансуванням у Боярській школі не проводився ремонт обладнання (холодильників, обігрівачів, пральних машин, опалювальних котлів тощо).

Крім того, закладом у 2016 році за рахунок благодійної допомоги проведено ремонт покрівлі спальні дівчат (166,7 тис. грн), у I півріччі 2017 року придбано опалювальний котел, машини для миття посуду, телевізори тощо. У цілому за рахунок благодійної допомоги у 2016 році проведено касові видатки в сумі 313,9 тис. грн, за I півріччя 2017 року – 117,9 тис. грн, що покриває 10 відс. видатків установи.

Так само капітальні видатки Васильківської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату I–II ступенів з місцевих бюджетів у 2016–2017 роках не фінансувалися. Водночас за рахунок благодійних внесків (у натуральній формі) у 2016 році, зокрема, проведено капітальний ремонт даху спального корпусу – 420,0 тис. грн, отримано телевізор і ноутбук – 16 тис. грн, проведено поточний ремонт приміщення – 53,4 тис. грн; за 8 місяців 2017 року отримано обладнання для харчоблоку та пральні. У цілому за рахунок благодійної допомоги у 2016 році проведено касові видатки в сумі 546,2 тис. грн, за I півріччя 2017 року – 224,0,9 тис. гривень.

Одеською спеціальною загальноосвітньою школою-інтернатом № 7 I–II ступенів за рахунок благодійної допомоги придбано генератор марки "SGS – 24", який забезпечує навчальний заклад електроенергією у випадках аварій на лінії електропередачі, замінено п'ять дверей у приміщеннях школи, відремонтовано приміщення бібліотеки, книгосховища, швейні майстерні, переобладнано у сучасні спальні та кімнату гігієни, відремонтовано стелю.

Отже, ремонтні роботи та придбання основних засобів залежать тільки від залучення школами-інтернатами благодійної допомоги.

Таким чином, спрямування у 2016–2017 роках із державного бюджету коштів освітньої субвенції дало змогу лише на певному рівні забезпечити поточну потребу спецзакладів у видатках на оплату праці педагогів, придбання окремих товарів, предметів та інших послуг. Однак результативність виділеного ресурсу повною мірою не досягається, оскільки заклади не забезпечені матеріально-технічною базою на належному рівні, не укомплектовані в повному обсязі корекційними та реабілітаційними засобами навчання, підручниками, навчальними посібниками, умови їхніх приміщень не відповідають встановленим вимогам. Як наслідок, діти з вадами розвитку не отримують якісних навчально-виховних та корекційно-реабілітаційних послуг, а кошти субвенції використовуються неефективно.

3.2. Дотримання вимог законодавства при управлінні коштами субвенції

Під час аудиту в дев'яти спеціальних навчальних закладах для дітей з вадами розвитку, якими у 2016 році використано 72,5 млн грн, протягом звітного періоду 2017 року – 39,3 млн грн освітньої субвенції, суцільною перевіркою правильності встановлення і нарахування основної і додаткової оплати праці працівників за січень-лютий 2017 року, а також операцій щодо закупівлі за рахунок залишків освітньої субвенції робіт з будівництва, реконструкції і ремонту приміщень, основних засобів та інвентарю за 2016 рік і звітний період

2017 року **порушень не встановлено**. Зазначене свідчить про забезпечення керівниками спецзакладів дотримання вимог законодавства в цій частині.

Водночас встановлено окремі факти неефективного управління коштами освітньої субвенції, процедурні порушення при формуванні кошторисів установ, проведенні попередньої оплати, веденні бухгалтерського обліку, а також незаконне використання коштів.

• **Полтавським навчально-реабілітаційним центром Полтавської обласної ради** при складанні бюджетного запиту на 2016 рік враховано менший відсоток відвідування його вихованцями/учнями під доведено суму кошторисних призначень. Як наслідок, на 2016 рік затверджено видатків на харчування у меншій від потреби сумі. Дані про додаткову потребу у фінансуванні центром надіслані департаменту освіти і науки Полтавської облдержадміністрації листом від 23.02.2016 № 85. Додаткові асигнування затверджені закладу 13.05.2016. При цьому передбачено рівномірне збільшення видатків на харчування кожного місяця, у тому числі і в період із січня по травень 2016 року, що на час затвердження змін до кошторису вже минув. У результаті цього в центрі утворився залишок невикористаних асигнувань на суму **176,6 тис. грн**, який повернено до місцевого бюджету.

Таким чином, унаслідок недосконалого планування коштів закладом допущено неефективне управління коштами на зазначену суму. Це не вплинуло на дотримання норм калорійності денного раціону харчування закладу, але різноманітність харчування тимчасово погіршилася, заклад вимушено використовував упродовж січня-травня 2017 року більш дешеві фрукти.

На балансі Полтавського центру рахується 132 одиниці основних засобів (будинки, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар) первісною вартістю **1031,9 тис. грн**, які мають 100-відсотковий знос. Слід зауважити: якщо у своїй діяльності бюджетна установа використовує об'єкт основних засобів, вартість якого повністю амортизована, виникає питання необхідності його переоцінки. При цьому для об'єктів, що продовжують використовуватися, закладом не враховані вимоги Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору, затверджених наказом Мінфіну від 23.01.2015 № 11, не визначена їх ліквідаційна вартість.

Крім того, Полтавським центром у порушення п. 19 Порядку державного фінансування капітального будівництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1764, у 2016 році перераховано ТОВ "Лібор" попередню оплату в сумі 51,6 тис. грн (49,3 відс. від вартості робіт з реконструкції згідно з договором від 28.07.2016 № 42, укладеним на суму 104,5 тис. грн), що перевищує передбачений умовами договору (31,4 тис. грн) і зазначеним Порядком граничний 30-відсотковий розмір авансу на **20,2 тис. гривень**.

• **Слов'янською спеціальною загальноосвітньою школою-інтернатом І–ІІІ ступенів № 23 Донецької обласної ради** при складанні кошторису до розрахунку потреби в коштах на заробітну плату з нарахуваннями включено 48,4 тарифної ставки педагогічного навантаження вихователів з понеділка по п'ятницю, у вихідні та святкові дні. При цьому до розрахунку зайво включено педагогічне навантаження вихователів у святкові дні – 9,36 тарифної ставки, яке вже враховано в загальному розрахунку видатків із заробітної плати. У результаті школою порушено вимоги п. 22

Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.02 № 228, якими встановлено, що показники видатків бюджету, що включаються до проекту кошторису, повинні бути обґрунтовані відповідними розрахунками. Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 116 Кодексу, це є порушенням бюджетного законодавства. Водночас департаментом освіти і науки Донецької облдержадміністрації в порушення вимог пп. 12, 20 і 29 зазначеного Порядку затверджено видатки на виплату заробітної плати з нарахуванням за рахунок освітньої субвенції у завищеному обсязі на загальну суму **836,0 тис. грн** (заробітна плата – 664,65 тис. грн, нарахування на заробітну плату – 171,39 тис. гривень).

• **Одеською спеціальною загальноосвітньою школою-інтернатом № 7 I–II ступенів** у порушення вимог ст. 9 Закону України від 16.07.1999 № 996 "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" не оприбутковано в бухгалтерському обліку та не віднесено до складу основних засобів вартість земельної ділянки загальною площею 121,3 тис. м² на суму **11778,96 тис. грн** (за експертною оцінкою). Під час аудиту це порушення усунуто.

• **Одеськими спеціальними загальноосвітніми школами-інтернатами № 7 I–II ступенів, № 91 і № 93 I–III ступенів** подано на затвердження департаменту освіти і науки Одеської облдержадміністрації проект кошторису, планові показники видатків якого за кодами 2230 "Продукти харчування" і 3131 "Капітальний ремонт приміщень" у загальній сумі **6097,6 тис. грн** не обґрунтовані відповідними розрахунками. Також не деталізовано видатків на харчування за видами і кількістю продуктів харчування, не зазначено вартості за одиницю продуктів харчування. Видатки на капітальний ремонт приміщень розраховувалися за відсутності затвердженої проектно-кошторисної документації і визначеної вартості робіт і позитивних висновків комплексної державної експертизи.

• **Ужгородською спеціальною загальноосвітньою школою-інтернатом I–III ступенів Закарпатської обласної ради** в порушення вимог п. 4 Переліку видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 № 1170, безпідставно нараховано і сплачено у 2016 році єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в сумі **0,4 тис. грн** за невикористані у 2015 році відпустки та вихідну допомогу, які виплачено звільненим працівникам.

IV. СТАН ВИКОНАННЯ МІНІСТЕРСТВОМ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ СВОЇХ ФУНКЦІЙ ТА АНАЛІЗ НАПРЯМІВ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

✓ Відповідно до Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 630, Міністерство є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти. МОН, згідно з покладеними на нього завданнями, здійснює

нормативно-правове врегулювання у сфері освіти, визначає перспективи і пріоритетні напрями розвитку повної загальної середньої освіти.

Результати аудиту засвідчили, що МОН, відповідно до своїх наказів від 02.07.2012 № 766 "Про затвердження форм звітності з питань загальної середньої освіти та інструкцій щодо їх заповнення", від 08.07.2016 № 813 "Про затвердження форм звітності з питань діяльності денних загальноосвітніх навчальних закладів та інструкції щодо їх заповнення", від 27.09.2016 № 1158 "Про затвердження зведених таблиць з питань загальної середньої освіти", забезпечено зведення в цілому по Україні та подання Державній службі статистики України даних про загальноосвітні санаторні та спеціальні школи (школи-інтернати) за формою № Д-9, у якій міститься інформація про кількість шкіл (шкіл-інтернатів), учителів, учнів, їх контингент; відомості про матеріальну базу денних загальноосвітніх навчальних закладів за формою № Д-4, у якій містяться дані про кількість класів, закладів, що мають кабінети з відповідною підготовкою, комп'ютерне забезпечення, майстерні, басейни, опалення, водогони, їдальні тощо, чисельність дітей, які проживають на відстані більше 3 км від закладів і потребують підвезення, кількість будівель, що потребують капітального ремонту та перебувають в аварійному стані; даних про чисельність і склад педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів за формою № 83-РВК; про діяльність денних загальноосвітніх навчальних закладів за формою № 76-РВК, у якій містяться дані про кількість, контингент, віковий склад учнів, кількість закладів, відомості про вихователів.

Водночас форма № Д-4 не передбачає включення до неї відомостей про матеріальну базу спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів), а окремої форми для узагальнення таких даних по цих закладах взагалі не передбачено. Крім того, форми № 76-РВК і № 83-РВК не передбачають зведення інформації окремо за типами закладів, в цих формах не передбачено збору інформації про наповнюваність класів, штатну чисельність педагогічних працівників, наявність корекційних, реабілітаційних засобів навчання, підручників.

Зазначене не дає можливості здійснити оцінку рівня забезпеченості штатними одиницями спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі в розрізі видів таких закладів, а також унеможливує здійснення оцінки диференціації рівня їх матеріально-технічного забезпечення (зокрема в частині створених умов щодо підвезення учнів з вадами розвитку до закладу, забезпеченості комп'ютерною технікою, бібліотечним фондом, технічної характеристики будівель і споруд, організації системи опалення тощо).

Крім того, МОН не розроблено форм звітності про стан забезпеченості дітей з вадами розвитку спецзакладами, отже, неможливо оцінити стан охоплення дітей відповідною освітою. Аудитом встановлено, що протягом дослідженого періоду структурним підрозділом МОН, на який покладено завдання з організації навчально-виховного і реабілітаційного процесу в спецзакладах, **внесення пропозицій щодо удосконалення діяльності таких закладів,**²³ робота з вивчення стану потреби в спецзакладах і забезпеченості цієї потреби **не здійснювалася.**

²³ Положення про Департамент загальної середньої та дошкільної освіти, затверджене наказом МОН від 05.10.2016 № 379-а.

Згідно із зібраною під час аудиту інформацією²⁴, в Україні є потреба у створенні додатково 117 спеціальних навчальних закладів (класів), зокрема семи навчально-реабілітаційних центрів у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Київській і Херсонській областях. Проте більш детальна інформація про потребу у створенні таких центрів у розрізі їх видів (відповідно до вад розвитку дітей) відсутня.

Слід відзначити, що потреба в навчально-реабілітаційних центрах є в тих областях, де наявна також потреба у створенні спеціальних, інклюзивних груп дошкільних навчальних закладів, спеціальних, інклюзивних класів загальноосвітніх навчальних закладів (за винятком Вінницької області), що вказує на попит населення на такі послуги.

Аналізом забезпеченості закладами для дітей з порушенням опорно-рухового апарату в областях, у яких має місце тенденція до збільшення кількості дітей з таким порушенням, **встановлено потребу у створенні навчально-реабілітаційних центрів** (Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Херсонська) для таких дітей, при цьому виявлено, що у Херсонській і Волинській областях відповідні спеціальні заклади відсутні. Щодо забезпеченості закладами для дітей з порушеннями зору в областях, у яких виявлено тенденції до збільшення кількості дітей з такими порушеннями, то є потреба у створенні навчально-реабілітаційних центрів у Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Київській областях (лише у Закарпатській області функціонує заклад для сліпих дітей, а в Київській – заклад для дітей з пониженим зором).

Довідково. За статистичними даними, загальна кількість дітей з вадами розвитку в Україні становить більше 722 тис. осіб, з них, за даними МОН, охоплено освітніми послугами 180 тис. осіб (97 тис. навчаються в дошкільних навчальних закладах, 40 тис. – у спеціальних навчальних закладах, 16 тис. – у санаторних закладах, 13 тис. – за індивідуальною формою навчання, 10 тис. – у спеціальних і інклюзивних класах загальноосвітніх шкіл, 4 тис. – професійно-технічних навчальних закладах). Інші діти, за поясненням МОН, мають протипоказання до навчання, навчаються в загальноосвітніх школах без розповсюдження інформації про вади дитини або перебувають в закладах охорони здоров'я.

Крім того, МОН **не розроблено звітності про стан влаштування** дітей з вадами розвитку після завершення навчання в спецзакладах до професійно-технічних і вищих навчальних закладів, їх працевлаштування, не забезпечено визначення та доведення до регіональних органів управління освітою очікуваних результативних показників, які мають досягти навчальні заклади.

Отже, відсутність окремої розробленої та затвердженої МОН офіційної звітності про діяльність спецзакладів і недосконалість наявної звітності унеможливорює проведення системного збору та аналізу інформації про результати такої діяльності та надання оцінки якості і повноти забезпечення дітей з вадами розвитку навчально-виховними та корекційно-реабілітаційними послугами.

✓ Протягом 2016–2017 років було прийнято ряд документів щодо реформування закладів спеціальної освіти і впровадження інклюзивної освіти. Так, у жовтні 2016 року Кабінетом Міністрів України прийнято

²⁴ За ініціативою членів контрольної групи Рахункової палати МОН звернулося із запитом до Центральної психолого-медико-педагогічної консультації Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України.

рішення²⁵ щодо припинення з 01.09.2017 набору учнів до підготовчих і перших класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей із затримкою психічного розвитку та рекомендовано органам місцевого самоврядування перетворити до 2022 року ці заклади в інші типи навчальних закладів системи освіти.

У серпні 2017 року Кабінетом Міністрів України схвалено Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки²⁶ (далі – Стратегія), метою якої **визначено зміну** системи інституційного догляду та виховання дітей **на систему**, яка забезпечує догляд і виховання дитини в сімейному або наближеному до сімейного середовища.

На I етапі реалізації Стратегії (2017–2018 роки) передбачено здійснення аналізу існуючої мережі закладів інституційного догляду та виховання дітей з метою оцінювання забезпечення реалізації права дитини на виховання в сім'ї та затвердження регіональних планів реформування інституційного догляду та виховання. За реалізацію цього етапу головними відповідальними на центральному рівні є Мінсоцполітики і МОН, на місцевому рівні – обласні та Київська міська держадміністрації. На II етапі (2019–2024 роки) передбачено реформування закладів інституційного догляду та виховання дітей, зокрема, шляхом їх ліквідації, реорганізації у заклади денного перебування дітей.

Очікуваними результатами Стратегії поряд зі збільшенням щороку (починаючи з 2018 року) кількості дітей, охоплених інклюзивним навчанням, на 30 відс. загальної кількості дітей з особливими освітніми потребами передбачено зменшення щороку (починаючи з 2018 року) кількості дітей, які виховуються в закладах інституційного догляду та виховання дітей, на 10 відс. кількості таких дітей станом на 01.01.2018 і скорочення щороку (починаючи з 2019 року) кількості спеціальних шкіл-інтернатів і навчально-реабілітаційних центрів на 5 відс. кількості таких закладів станом на 01.01.2018.

Таким чином, передбачені в Стратегії очікувані результати містять конкретні кількісні показники щодо скорочення спецзакладів, **що не узгоджується із суттю поняття "реформа"**²⁷, і спрямовані не на вдосконалення системи інституційного догляду за дітьми, зокрема з вадами розвитку, яким поряд з наданням послуг з проживання в школах-інтернатах надаються також корекційні та реабілітаційні послуги, а на зміну наявної системи організації надання спеціальної освіти дітям з вадами розвитку.

Крім того, ці заходи Стратегії не враховують наявних ризиків, зумовлених майбутніми витратами на надання інклюзивної освіти дітям з

²⁵ Постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2016 № 753 "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585" (далі – Постанова № 753).

²⁶ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р "Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу".

²⁷ Реформа – перетворення, зміна, нововведення, яке не знищує основ існуючої структури (Глумачний новий словник української мови, 3 том, П-Я, під ред. В. Яременко, О. Сліпущко, Київ.: Видавництво "АКОНІТ", с. 119).

вадами розвитку в загальноосвітніх школах. Зокрема, в законі про держбюджет на 2017 рік передбачено окрему субвенцію на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних та інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти (станом на початок 2016/2017 років – 10 тис. таких дітей), у сумі 209,5 млн грн на оплату послуг з надання корекційно-розвиткових занять та придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, на 2018 рік (проект) – 504,5 млн гривень. У разі влаштування всіх дітей з вадами розвитку, які на сьогодні навчаються в спеціальних школах-інтернатах, до загальноосвітніх шкіл такі витрати становитимуть щонайменше 1 млрд гривень. До того ж впровадження інклюзивної освіти передбачає здійснення капітальних видатків на приведення будівель і приміщень шкіл (встановлення пандусів, реконструкція туалетних та умивальних кімнат, навчальних кабінетів) у відповідність з визначеними нормами для безперешкодного доступу дітей з вадами опорно-рухового апарату, зокрема тих, що перебувають на візках, і дітей з порушенням зору, придбання шкільних автобусів для підвезення дітей до школи.

Водночас прийнятим Законом України від 05.09.2017 № 2145 "Про освіту" внесено зміни до ст. 48 "Прикінцеві положення" Закону України від 13.05.1999 № 651-XIV "Про загальну середню освіту", якими зобов'язано Кабінет Міністрів України, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, обласні державні адміністрації, Київську та Севастопольську міські державні адміністрації і органи місцевого самоврядування забезпечити припинення функціонування інтернатів лише після вирішення в установленому порядку питання здобуття учнями (вихованцями) освіти та/або отримання відповідних соціальних послуг за місцем їхнього проживання (реєстрації) чи місцем проживання (реєстрації) їхніх батьків.

Таким чином, прийнята постанова № 753 і Стратегія в частині припинення набору учнів із затримкою психічного розвитку до спецшкіл, скорочення кількості спеціальних шкіл-інтернатів та навчально-реабілітаційних центрів передбачають не перетворення (зміну) діяльності спеціальних шкіл-інтернатів, а їх скорочення, що не відповідає сутності поняття "реформа" та вимогам Закону України від 13.05.1999 № 651 "Про загальну середню освіту" (у редакції змін, внесених Законом № 2145) щодо припинення функціонування інтернатів лише після вирішення питань з улаштування дітей з вадами розвитку за місцем проживання.

Аналіз досвіду навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в країнах Європи свідчить, що здебільшого інклюзивне навчання там є основною формою здобуття освіти людьми з обмеженими можливостями. Однак держава створює умови для здобування дітьми освіти і в спеціальних навчальних закладах. Так, в **Італії**, **Бельгії** більшість дітей з вадами розвитку здобуває освіту в закладах загального типу. Проте корекційно-реабілітаційна допомога надається таким дітям поза межами школи – в центрах медико-соціальної реабілітації. В **Австрії** поряд зі спеціальними закладами створено 290 інтегрованих класів, у яких навчається по 20 учнів, з них четверо дітей з особливими освітніми потребами. Водночас у школах введено 3200 посад спеціальних педагогів для допомоги вчителям і батькам у навчанні дітей. У **Швеції** для дітей з помірною та легкою розумовою відсталістю функціонують спеціальні школи. Проте сучасні тенденції у шведській освіті

визначають курс на повне розформування спеціальних шкіл і створення на їх базі ресурсних центрів. У Німеччині паралельно із системою спеціальних освітніх установ, де перебувають діти переважно зі складними порушеннями, функціонують заклади інклюзивного навчання²⁸.

Отже, виконання заходів щодо реформування закладів спеціальної освіти для дітей із вадами розвитку в умовах наявних ризиків незабезпечення повноти та якості надання дітям навчально-виховних і корекційно-реабілітаційних послуг потребує особливо виважених рішень з боку Кабінету Міністрів України, Мінсоцполітики, МОН, обласних та Київської міської держадміністрацій.

ВИСНОВКИ

1. Використання у 2016 році та за 9 місяців 2017 року 2,6 і 1,3 млрд грн освітньої субвенції з державного бюджету на функціонування 330 комунальних спеціальних навчальних закладів дало можливість забезпечити їх поточну потребу у видатках на оплату праці педагогів і придбання окремих товарів, предметів для надання навчально-виховних та корекційно-реабілітаційних послуг 40 тис. дітей з вадами розвитку.

Однак повною мірою очікуваного соціального ефекту від виділеного ресурсу не досягнуто, оскільки матеріально-технічна база спецзакладів залишилася обмеженою, заклади не укомплектовані в достатньому обсязі засобами корекції та реабілітації, спеціальними підручниками і навчальними посібниками, наявні приміщення більшості з них, що збудовані на початку минулого століття, не відповідають встановленим санітарним нормам. Як наслідок – ризики недотримання стандартів навчання та реабілітації вихованців таких закладів.

Головні причини цього – недостатня увага з боку Міністерства освіти і науки України, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування до питань фінансового забезпечення видатків спецзакладів, моніторингу інформації про їхній матеріально-технічний стан, прийняття рішень щодо реформування (скорочення) таких закладів без урахування наявних соціальних і фінансових ризиків неможливості надання дітям з вадами розвитку освітніх і реабілітаційних послуг в інших загальноосвітніх закладах.

2. МОН не забезпечено законодавчого врегулювання окремих нормативів штатної чисельності працівників спеціальних навчальних закладів. Зокрема, всупереч Положенню про Міністерство освіти і науки

²⁸ Журнал "Особлива дитина: навчання і виховання", № 3, 2014, стор. 22. Стаття за редакцією В. Засенко, А. Колупаєвої, Інститут спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України "Діти з особливими потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я". "Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи". – Інтернет-портал Всеукраїнський фонд "Крок за кроком // Режим доступу: http://www.ussf.kiev.ua/ie_experience_implementing/.

України, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 630, згідно з яким МОН здійснює нормативно-правове забезпечення функціонування навчальних закладів, Міністерство не забезпечило врегулювання штатних нормативів чисельності навчально-реабілітаційних центрів (розроблений ним проект відповідного наказу станом на 13.10.2017 був на погодженні в Міністерстві фінансів України). Фактично ці заклади у своїй діяльності керуються типовими штатними нормативами для спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів), які, на відмінну від центрів, не здійснюють комплексних реабілітаційних заходів для дітей з вадами розвитку. Відсутність таких нормативів створює ризики необґрунтованого визначення потреби в коштах освітньої субвенції на оплату праці педагогічних працівників спеціальних закладів.

3. МОН не забезпечено організації збору та аналізу інформації про діяльність спеціальних навчальних закладів для дітей з вадами розвитку з метою прийняття за його результатами виважених рішень відповідно до покладених завдань. Зокрема, Міністерство не запровадило офіційного звітування спеціальних навчальних закладів та узагальнення на його рівні даних щодо наповнюваності класів, штатної чисельності педагогічних працівників, наявності корекційних, реабілітаційних засобів, підручників, влаштування дітей з вадами розвитку після завершення навчання в спецзакладах до професійно-технічних та вищих навчальних закладів, їх працевлаштування, а також не забезпечило визначення та доведення до регіональних органів управління освітою очікуваних результативних показників, які мають досягти ці навчальні заклади.

Як наслідок, неможливо здійснити комплексну оцінку рівня охоплення дітей з вадами розвитку спеціальною освітою, стану забезпечення спецзакладів освіти штатними одиницями, корекційними та іншими засобами реабілітації і навчання, а також оцінку диференціації рівня їх матеріально-технічного забезпечення (в частині створених умов щодо підвезення учнів з вадами розвитку до закладу, забезпеченості комп'ютерною технікою, бібліотечним фондом, технічної характеристики будівель і споруд тощо).

4. МОН як головним розпорядником коштів освітньої субвенції не здійснено функцій щодо розрахунку та обґрунтування обсягу освітньої субвенції, у тому числі в її складі обсягу коштів для здійснення у 2016 році поточних видатків і у 2017 році видатків на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників спецзакладів.

Включені МОН до бюджетних запитів обсяги освітньої субвенції визначені Мінфіном, але передбачених у державному бюджеті коштів освітньої субвенції недостатньо для задоволення реальних потреб закладів в окремих видатках, що призвело, зокрема, до невиконання в ряді закладів норм харчування дітей та забезпечення засобами навчання.

При цьому 70 відс. видатків на утримання спецзакладів припадає на оплату праці з нарахуваннями, 11 відс. – на харчування та 9 відс. – на оплату комунальних послуг. Безпосередньо на придбання корекційних засобів

навчання і реабілітації, спеціальної літератури, без чого діти не можуть обійтися, витрачається тільки 6 відс. коштів. Однак лише окремі заклади частково покривають дефіцит коштів на це шляхом залучення благодійної допомоги.

5. Рівень забезпечення дітей з вадами розвитку в спеціальних закладах освіти навчально-виховними та реабілітаційними послугами на сьогодні вищий, ніж у звичайних загальноосвітніх школах, але недостатній.

Витрати на освіту та реабілітацію однієї дитини з вадами розвитку в спецзакладі перевищують витрати на освіту дитини в загальноосвітній школі в п'ять разів (350 грн проти 65 грн на день), що зумовлено більшою кількістю в цій мережі шкіл-інтернатів, у яких діти перебувають цілодобово (90 відс. усіх спецзакладів), і наданням ними, крім освітніх, виховних і корекційно-реабілітаційних послуг, які відсутні в загальноосвітніх школах.

Водночас аудитом встановлені випадки незабезпечення потреби спецзакладів у коштах для здійснення у 2016 і 2017 роках поточних видатків відповідно до встановлених нормативів, що призводить до порушення прав дітей на отримання в повному обсязі якісних освітніх послуг у цих закладах. Зокрема, приміщення та будівлі дев'яти перевірених спецзакладів у Донецькій, Закарпатській, Київській, Одеській та Полтавській областях не відповідають Гігієнічним вимогам до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів, затвердженим наказом МОЗ від 20.02.2013 № 144.

Стан забезпечення всіх охоплених аудитом спецзакладів корекційними та іншими засобами реабілітації і навчання не відповідає Базовому переліку корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів (класів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, затвердженому наказом МОН від 11.04.2006 № 289, а підручниками та навчально-методичними посібниками – переліку, рекомендованому МОН листом від 18.08.2015 № 1/9-397.

Так, рівень забезпечення сліпих учнів з 5 по 12 клас новими підручниками становить 15 відс., учнів зі зниженим слухом – 43 відс., глухих учнів з підготовчого по 4 клас – 54 відсотки. Наприклад, в Одеській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті № 93 I–III ступеня з дошкільними групами реабілітаційного та корекційного спрямування відсутні надруковані шрифтом Брайля окремі підручники з української мови, математики, історії України, всесвітньої історії, геометрії, основ економіки для сліпих дітей 4–11 класів, наявність яких рекомендована МОН.

За розрахунками ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти", для забезпечення потреб дітей з вадами розвитку в підручниках необхідно 44,0 млн гривень. Водночас у Державному бюджеті України на 2016 і 2017 роки для видання підручників і посібників для учнів спеціальних

загальноосвітніх навчальних закладів затверджено 8,3 і 12,9 млн грн відповідно, що значно менше від потреби.

Така ситуація спонукала окремі заклади до пошуку альтернативних джерел фінансування, наприклад благодійної допомоги. Це характерне майже для всіх закладів, які були охоплені аудитом.

6. Результати перевірок у дев'яти спеціальних закладах засвідчили, що в цілому в них забезпечується дотримання норм бюджетного законодавства. Однак встановлено окремі факти неефективного управління коштами освітньої субвенції, процедурних порушень при формуванні кошторисів установ, проведенні попередньої оплати, веденні бухгалтерського обліку, а також незаконного використання коштів.

Так, Полтавським навчально-реабілітаційним центром Полтавської обласної ради внаслідок недосконалого планування коштів на 2016 рік не забезпечено повного освоєння 176,6 тис. грн, які повернено до місцевого бюджету як невикористані; у порушення вимог бюджетного законодавства не забезпечено визначення ліквідаційної вартості 132 од. основних засобів на суму 1031,9 тис. грн; Слов'янською спеціальною загальноосвітньою школою-інтернатом I–III ступеня № 23 Донецької обласної ради в порушення бюджетного законодавства в кошторисі завищено на 836,0 тис. грн видатки на оплату праці працівників закладу.

Одеською спеціальною загальноосвітньою школою-інтернатом № 7 I–II ступеня не оприбутковано в бухгалтерському обліку та не віднесено до складу основних засобів вартість земельної ділянки загальною площею 121,3 тис. м² на суму 11778,96 тис. грн (за експертною оцінкою). Під час аудиту це порушення усунуто.

Одеськими спеціальними загальноосвітніми школами-інтернатами № 7 I–II ступеня, № 91 і № 93 I–III ступеня в порушення вимог законодавства до кошторисів включено 6097,6 тис. грн видатків, які не обґрунтовані відповідними розрахунками.

7. Прийнята Кабінетом Міністрів України постанова від 26.10.2016 № 753 "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585 "Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку" і Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки містять окремі положення, що створюють ризики незабезпечення прав дітей з вадами розвитку на освіту при переході від шкіл-інтернатів до інклюзивної освіти та не узгоджуються з нормами нового Закону України "Про освіту".

Постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2016 № 753 містить заходи щодо, зокрема, припинення з 01.09.2017 набору учнів до підготовчих і перших класів спецзакладів для дітей із затримкою психічного розвитку та рекомендації органам місцевого самоврядування перетворити до 2022 року ці заклади в інші типи навчальних закладів системи освіти.

Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р, містить очікування щодо скорочення щороку на 5 відс. кількості спеціальних шкіл і на 10 відс. кількості в них дітей.

У результаті реалізації цих документів діти зі зниженим слухом і зором, глухі і сліпі, з порушенням опорно-рухового апарату, із затримкою психічного розвитку, з тяжкими порушеннями мовлення та розумово відсталі мають бути повністю інтегровані в загальноосвітні школи.

Водночас передбачені заходи щодо поступового скорочення і фактичного припинення функціонування спеціальних шкіл-інтернатів містять суттєві ризики недотримання прав дітей з вадами розвитку на одержання якісних навчальних, виховних, корекційних, реабілітаційних послуг, адже для досягнення мети реформування спецзакладів необхідно значно збільшити витрати з державного бюджету при переході від старої до нової системи освіти дітей з вадами розвитку (за розрахунками аудиторів, видатки на оплату послуг з надання корекційно-розвиткових занять і придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку для дітей з вадами розвитку, які будуть здобувати освіту в загальноосвітніх школах, становитимуть на рік більше 1 млрд гривень).

Крім того, є потреба у значних капітальних видатках для створення умов з безперешкодного доступу дітей з вадами опорно-рухового апарату (зокрема тих, що пересуваються на візках) і дітей з порушенням зору до шкіл (придбання спеціальних шкільних автобусів для підвезення дітей, встановлення пандусів, реконструкція туалетних та умивальних кімнат, навчальних кабінетів).

Отже, на сьогодні заходи Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей потребують коригування і приведення у відповідність із нормами прийнятого у вересні 2017 року нового Закону України "Про освіту", згідно з яким припинення функціонування інтернатів має здійснюватися лише після вирішення в установленому порядку питання здобуття учнями (вихованцями) освіти та/або отримання відповідних соціальних послуг за місцем їхнього проживання (реєстрації) чи місцем проживання (реєстрації) їхніх батьків.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Звіт про результати аудиту ефективності використання освітньої субвенції, спрямованої спеціальним загальноосвітнім навчальним закладам для дітей, які потребують корекції фізичного чи розумового розвитку, затвердити.

2. Про результати аудиту поінформувати **Верховну Раду України**.

3. Відомості про результати аудиту ефективності використання освітньої субвенції, спрямованої спеціальним загальноосвітнім навчальним закладам для дітей, які потребують корекції фізичного чи розумового розвитку, надіслати **Кабінету Міністрів України** та рекомендувати:

- привести заходи постанови Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 № 585 "Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку" (зі змінами від 26.10.2016 № 753) та Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526, у відповідність із вимогами Закону України від 05.09.2017 № 2145 "Про освіту" в частині припинення функціонування спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з вадами розвитку лише після вирішення в установленому порядку питання здобуття учнями (вихованцями) освіти та/або отримання відповідних соціальних послуг за місцем їхнього проживання (реєстрації) чи місцем проживання (реєстрації) їхніх батьків;

- доручити МОН розробити і подати на затвердження до Кабінету Міністрів України поетапний план дій з реформування спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з вадами розвитку;

- доручити Мінфіну передбачати в Державному бюджеті України кошти для забезпечення в повному обсязі потреби спеціальних навчальних закладів для дітей з вадами розвитку в спеціальних підручниках і посібниках для сліпих дітей;

- доручити МОН спільно з Мінфіном прискорити роботу з погодження і затвердження типових штатних нормативів для навчально-реабілітаційних центрів.

4. Рішення Рахункової палати та Звіт надіслати Міністерству освіти і науки України і рекомендувати:

- спільно з обласними та Київською міською держадміністраціями провести за підсумками I півріччя 2018 року обстеження в спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах) для дітей, які потребують корекції фізичного чи розумового розвитку, навчально-реабілітаційних центрах щодо дотримання ними нормативів харчування дітей, забезпечення навчальними посібниками, засобами корекції і реабілітації та врахувати ці результати при формуванні потреби в коштах на утримання таких установ;

- забезпечити організацію щорічного збору статистичної інформації про стан матеріально-технічної бази спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного чи розумового розвитку, навчально-реабілітаційних центрів.

5. Рішення Рахункової палати надіслати Донецькій, Закарпатській, Київській, Одеській, Полтавській обласним державним адміністраціям і рекомендувати провести за підсумками I півріччя 2018 року обстеження в спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах) для дітей, які потребують корекції фізичного чи розумового розвитку, навчально-реабілітаційних центрах щодо дотримання ними нормативів харчування дітей, забезпечення навчальними посібниками, засобами корекції і реабілітації та врахувати ці результати при формуванні потреби в коштах на утримання таких установ.